Suriye Savaşı Öncesi ve Sonrasında Türkiye ve Avrupa Ülkelerinin Ekonomik Analizi

Economic Analysis of Turkey and European Countries Before and After the Syrian War

Asst. Prof. Dr. Semin Paksoy (Çukurova University, Turkey)

Abstract

Undoubtedly, a war in a country is a great destruction for its citizens. The Syrians have had to take refuge in other countries because of their vital problems. European countries have adopted a rigid attitude towards refugees to protect themselves. How did the refugee mobility, arising from internal conflicts in Syria and embodying different qualities within its constitution, affect European countries due to global economic relations? Or did Europe continue its economic development without being negatively affected by the geographically distant war? On the other side, to what extent has Turkey been able to protect itself economically? Can Turkey continue their progress towards the EU? This work investigating answers to these questions is based on the Maastricht criteria set to ensure economic integration at an advanced level among EU countries. The data related to these criteria cover 6 annual data of pre and post of the war. In the analysis, countries are ranked and evaluated with the flows of criteria, using PROMETHEE method. The result of the analysis shows that generally there is a decrease, in comparison, in the net flows of the second period. This implies that countries are not in better situation compared to the first period which covered 2008 financial crisis. In other words, the EU may likely remain behind of its economic and fiscal targets.

1 Giriş

2014 yılı itibariyle, dünyada 59,5 milyon insan, zorlayıcı nedenlerle kendi ülkeleri içinde veya başka ülkelere yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu da bir günde ortalama 42,500 insanın, bir dakikada 24 insanın yer değiştirmesine karşılık gelmektedir. Yer değiştirmek zorunda kalan bu insanların 19.5 milyonu göçmen, 38.2 milyonu kendi ülkesinde yer değiştiren ve 1.8 milyonu mülteci konumundadır (UNCHR,2014).

2015 yılında 2 milyondan fazla insan, 38 Avrupa ülkesine sığınma başvurusunda bulunmuştur. Bu rakam 2014 yılında yapılan başvuruların (709,000) yaklaşık 3 katı kadardır. Sığınma başvurusunda bulunanların ülkelere göre dağılımı; Suriye(675,000), Afganistan(406,000) ve Irak (253,000) şeklindedir (UNCHR,2015:35). 1,2 milyona ulaşan bu başvuruların %50'ye yakını Almanya ve İsveç'e yapılmıştır. Ocak 2016 itibari ile başta İspanya, İtalya ve Yunanistan olmak üzere Akdeniz yoluyla AB ülkelerine yapılan başlıca mülteci ve göç hareketlerinin %21,7 oranı ile Suriye kaynaklı olduğu görülmektedir Akdeniz yoluyla gerçekleşen mülteci hareketlerinin doğduğu ülkelerin dağılımı Tablo 1'de gösterilmektedir.

Ülkeler	Nüfusu	Sığınma Tarihi	Sığınma Yüzdesi
Gambiya	14,036	28 Şubat 2017	3.6%
Fildişi Sahili	15,588	28 Feb 2017	4.1%
Gine	16,280	28 Feb 2017	4.2%
Eritre	20,765	28 Feb 2017	5.4%
Irak	28,244	31 Mar 2017	7.3%
Nijerya	39,275	28 Feb 2017	10.2%
Afganistan	42,009	31 Mar 2017	10.9%
Suriye	83,570	31 Mar 2017	21.7%
Diğerleri	15,626	28 Feb 2017	4.1%

Tablo 1. Ocak 2016 itibari ile Akdeniz Ülkelerine Giden Sığınmacıları Dağılımı

Diğer yandan, 2015 yılı itibari ile dünyada, göç ve sığınma talep eden toplam nüfusun 13,9 milyonu gelişmekte olan ülkeler, 2,2 milyonu gelişmiş ülkeler ve 4 milyonu ise sığınma krizi doğuracak düzeyde kendi vatandaşlarının ihtiyaçlarını en az karşılayabilen, az gelişmiş ülkeler tarafından sığınma sağlanmıştır. Dolayısı ile düşük ve orta gelirli gelişmekte olan ülkeler orantısız bir şekilde göç ve sığınmacı hareketlerine ev sahipliği yapmaktadır (UNCHR, 2015:18). Türkiye (2,5 milyon) dünyada en fazla mülteci kabul eden ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'yi Pakistan (1,6 milyon), Lübnan (1,1 milyon), İran İslam Cumhuriyeti (979,400), Etiyopya (736,100) ve Ürdün (664,100) takip etmektedir. Lübnan ülke nüfusuna oran ile kabul ettiği mülteci sayısı (183/1000) açısından dünyada birinci sırada yer almaktadır (UNCHR, 2015:3).

Uluslararası göç örgütü, 2016 yılı için toplam 669.867.115 \$ yardım planı yapmış, ancak ülkelere sadece 359.651.048 \$ (%54'ünü) ödeme yapmıştır. 2016 yılına ait uluslararası yardım fonun ülkelere dağılımı aşağıda Tablo 2'de gösterilmektedir. Tablo 2'de görüldüğü gibi bir yandan dünyanın en fazla mülteci misafir eden ülkesi

olan Türkiye, vaat edilen yardımın sadece %31'ini almıştır. Göç ve sığınma hareketlerinde, eğitim, sağlık, koruma, temel ihtiyaçlar, gıda güvenliği ve geçim gibi acil durum programlarına destek olmak üzere 132 üye ülkenin geniş katılımına sahip göç örgütünün böylesine büyük bir ihmali manidardır. Diğer yandan AB ülkeleri içinde de AB göç politikalarına uygun davranan ülke sayısının yok denecek kadar az olduğu bilinmektedir. Yapılan antlaşmalar rağmen bazı ülkelerin göç ve mültecilere karşı katı tutumları, göç örgütünün amacına sekte vurduğu görülmektedir.

Ülkeler	Yardım(\$)	Ödenen Kısım(\$)	Yüzde
Türkiye	73.930.385	22.858.000	31
Yunanistan	466.836.326	266.638.719	57
Makedonya	26.014.080	17.639.047	68
Sırbistan	20.729.867	12.463.133	60
Hırvatistan	7.444.775	1.010.634	14
Slovenya	6.939.274	1.861.034	27

Tablo 2. 2016 Yılı Avrupa Mülteci ve Göç Yardım Planı Kaynak:

<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/49750>

Oysa taraflara sıkıntıların yanı sıra sorumluluk da yükleyen bu sürecin planlı ve programlı bir şekilde geçirilmesinde sayısız faydalar vardır. Özellikle eğitim, toplumsal uyum için sosyal faaliyetler ve sağlık hizmetlerinin verilmesinin yanı sıra çalışma olanaklarının sunulması, ev sahibi ülkeye uzun vadede büyük fayda sağlayacaktır (World Bank, 2014).

Ülkeler böylesine büyük insani sorunla uğraşırken, kendi vatandaşlarının geleceğine yönelik sosyal ve ekonomik refahlarını sağlamak adına gerekli ekonomik gelişmeye devam etmeyi hedeflemektedir. Kaldı ki 2008 krizinden sonra gerek ülkelerin genel ekonomik performansları, gerekse bireylerin hayat standartlarında negatif yönde bir değişim olduğu bilinen bir gerçektir. AB düzeyinde bu durum dikkate alındığında, ülkeler arası standart farklılıkları da ortaya çıkmaktadır. İşsizlik seviyesi, genç işsizlik seviyesi ve gelir düşüklüğü dikkate alındığında Güney Avrupa ülkeleri ile Kuzey Avrupa ülkeleri arasındaki daha öncede var olan bu farklılıkların derecesi gittikçe yükselmektedir. Ekonominin reel yansımaları aynı zamanda AB kurumsal geleneği ile ilgili geleceğinin de sorgulanmasına yol açmaktadır. Burada borç krizleri ve Euro'nun devamlı değer kaybetmesi böyle bir riskin belirtileri olarak algılanabilir. Bu endişelerin giderilmesi Mundell ile başlayan ve diğer iktisatçılarla devam eden optimum para alanı kavramının yeniden dikkate alınarak, AB ülkeleri arasında henüz belli bir olgunluğa erişmemiş bu farklı yaklaşımların giderilmesi söz konusu edilmelidir (Pütin, 2014:179).

Ekonomik alanda bu gelişmeler yaşanırken, aslında hem AB politikacılarının hem de - genel nitelemeyle - ülke vatandaşlarının gündemdeki en önemli siyasi konulardaki algı ve yorumlarındaki farklılıklar da önemli seviyelere ulaşmaktadır. Birlik içerisinde yaşanan algı farklılıkları, özelde de göçmen ve sığınmacı konularına çarpıcı bir şekilde yansımaktadır

Bu durum ülkeler arasındaki uygulamalardaki farklılıkları da içine almaktadır. Hatta zaman zaman bu uygulamalar AB kurumsal politika ve gelenekleri dikkate alınmadan yürütülmektedir. Avusturya ve Macaristan'ın bu konudaki politik tutum ve davranışları yakinen bilinmektedir. İngiltere'nin, ekonomik birliğin temel öğelerinden olan birlik içi işgücü mobilitesinin ülke ekonomisini istikrarsızlığa götürdüğü konu edilerek bir referandumun en önemli bir parçası olması, AB entegrasyonun geleceği açısından oldukça önemlidir. Halbuki tartışıldığı üzere optimum para alanı yaklaşımı genel olarak faktör mobilitesini, özel olarak ta işgücü mobilitesini ekonomik ve parasal birlik içinde vazgeçilmez dengeleyici unsurlar olarak görmektedir (Pütin, 2014:183).

AB ülkeleri arasındaki politik ve güvenlik konularındaki farklılıklar nedeniyle, hükümetler arası uzun tartışmalar sonrası uzlaşıya varılan Maastricht antlaşması (1992) ekonomik entegrasyonun son halkası olarak benimsenmiştir. Belirlenen Maastricht yakınsama kriterleri, nominal ölçüler olarak parasal birliğe katılmaya elverişli olma kriterleri olup, bir ölçüde birliğin optimum para alanı ölçülerini yansıtmaktadır (Pütin, 2014).

Berlin duvarının yıkılması (1989) ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü (1991) sonrasında Avrupa'da uzmanlar, milyonlarca sığınma ve göç hareketleri ihtimaline karşı önlem almak üzere çalışmalara zaten başlamışlardı. 90'lı yıllardan sonra bu tehdit- işsizlik, kaynak sıkıntısı, şiddet ve savaşlar nedeniyle- giderek şiddetini arttırmıştır. Avrupa ülkeleri kendilerini bu dışsal sorundan korumaya çalışarak, sığınmacılara yönelik katı tutum benimsemişlerdir. Ancak aşırı sınır önlemleri yasadışı sınır geçişlerini, denetimlerin üstesinden gelmek için örgütlü suç faaliyeti oluşturulması şeklinde etkileri doğurmuştur (Thranhardt, 2009).

Savaş ve çatışmaların yanı sıra, ülkeler arasında mevcut ekonomik eşitsizlik, ekonomik gelişme sürecinde enerji ve doğal kaynaklara büyük talebin neden olduğu çevresel bozulmalar uluslararası mülteci ve göç hareketlerinin daha da artmasına neden olmaktadır. Uluslararası düzeyde gerekli önlemler alınmadığı durumda, 2050 yılına kadar uluslararası mülteci ve göç hareketinin 320 milyona ulaşacağı beklenmektedir (UNCHR, 2015:32).

2011 yılında başlayan Suriye krizi, 2015 yılı itibarıyla 4,9 milyona ulaşan insanın mülteci konumuna geçmesine neden olan, dünyanın en büyük nüfus hareketi ve mülteci krizidir (UNCHR,2015). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği raporuna göre (2014), Suriye (3,88 milyon) ile mülteci veren ülkeler arasında birinci ülke konumundadır ve Afganistan (2,59 milyon) ve Somali (1.11 milyon) hemen peşi sıra gelmektedir (UNCHR,2014).

Kuşkusuz bir ülkede savaş, kendi vatandaşlarına büyük bir yıkımdır. Suriyeliler, yaşamsal sorunlar nedeniyle diğer ülkelere, öncelikle komşu ülkelere, özellikle de Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmışlardır. 2014 yılı itibari ile Suriyelilerin 1,7 milyonu AB ülkelerine, 1,6 milyonu (yaklaşık %51'i) sadece Türkiye'ye sığınmışlardır (UNCHR,2014:10). Mültecilik sürecin uzaması ile mülteciler gittikleri ülkelerde ekonomik, sosyal ve güvenlik alanında çeşitli etkiler yaratmaya başlamışlardır. Kontrollü ve planlı mülteci hareketinin faydalarına rağmen, kontrolsüz göç; kalıcı yoksulluk, artan çatışma ve şiddet, sosyal huzursuzluk, ekonomik eşitsizlik, kaçakçılık ve insan ticaretine neden olmaktadır. Diğer yandan mülteci, göçmen ve sığınmacılar da gittikleri ülkede mahrumiyet, ayrımcılık, şiddet ve taciz gibi bir çok zorluklarla karşılaşmaktadır.

Suriye'deki iç çatışmalardan kaynaklanan ve farklı nitelikleri de bünyesinde taşıyan sığınmacı hareketliliği, küresel ekonomik ilişkiler nedeniyle Avrupa ülkelerini ne şekilde etkiledi? Veya Avrupa, coğrafi olarak uzağında olan savaştan etkilenmeyerek ekonomik gelişimine devam etti mi? Diğer yandan bu soruna farklı yaklaşım benimseyen ve yarım asırdan fazla bir süreden beri Avrupa Birliği(AB) adaylık konumunu sürdüren Türkiye, Suriye'nin yakın komşusu olarak kendini ekonomik yönden ne derecede koruyabildi? Ve Türkiye AB yolunda ilerlemelerine devam edebildi mi?

Bu çalışmanın amacı, Suriyeli mültecilerin bir kısmına ev sahipliği yapan AB ülkeleri ve Türkiye'nin bir karşılaştırmasını yapmaktır. Karşılaştırmada ülkelerin daha geniş ekonomik hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayan fiyat istikrarı (Gendesmeier,2009:5) ve mali durumunu yansıtan ülke göstergeleri (Maastricht kriterleri) temel alınarak yapılmaktadır. Çalışmaya ait veriler, 2008-2010 ve 2013-2015 yıllarını kapsayan iki dönem halinde gruplandırılmıştır.

2 PROMETHEE Yöntemi

PROMETHEE yöntemi, çok kriterli karar verme problemlerinde yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir. Yöntemde alternatif ve kriterler için karşılaştırma matrisleri oluşturmak yerine, tercih fonksiyonlarına yer vermektedir.

PROMETHEE yöntemi, karar vericiye tüm kriterler için ayrı tercih fonksiyonu belirleme imkânı tanımaktadır. Tercih fonksiyonlarında kullanılan parametre veya eşik değerleri, problemin tipine ve kriterin özelliklerine göre karar verici tarafından belirlenmektedir. Bu parametreler, alternatiflerin ikili karşılaştırılmasında, alternatiflerin performanslarında ara değerlerin tercih edilip edilmemesi ve etkili derecesi konusunda önem kazanmaktadır. Bu nedenle, parametre (eşik değerlerini) belirlerken gerektiğinde uzman kişilerden destek alınmaktadır. Tercih fonksiyonları, bir alternatifte ait üstünlük skorunun gereğinden fazla şişirilmesine imkân tanımayacak şekilde belirlenmelidir.

a alternatifinin b alternatifine göre ne denli tercih edilebilir olduğu veya üstünlüğü, ikili karşılaştırma ile eşitlik (1)'den yararlanarak yapılır.

$$x = f(a) - f(b) \quad (1)$$

Elde edilen bu fark, kriterin tipine göre seçilen tercih fonksiyonuna uyarlanarak j . kritere göre, alternatif a 'nın diğer alternatiflere olan üstünlüğünün belirlendiği "tercih endeksi" $\pi(a, X)$ 'nin hesaplanmasında kullanılmaktadır.

Tercih fonksiyonu $P(x)$ 'in genel matematiksel gösterimi eşitlik (2)'de verilmektedir (Brans ve Vinche,1985). Tercih fonksiyonu $P(x)$, kriter için seçilen tercih fonksiyonu tipine adapte edilmektedir. Somut durumlarda, $f(a)$ ile $f(b)$ arasındaki farka bağlı olarak, p fonksiyonu aşağıda verilen eşitlik (3) gibi hesaplanmaktadır.

$$P(x) = P_j(a, b) = \begin{cases} P(a, b), & x > 0 \\ 0, & x \leq 0 \end{cases} \quad (2)$$

$$P_j(a, b) = p[f(a), f(b)] = p[f(a) - f(b)] \quad (3)$$

Burada; $P_j(a, b)$: j . kriter altında, a alternatifinin b alternatifi ile karşılaştırılması sonucundaki a alternatifinin üstünlük değeridir. Daha öncede ifade edildiği gibi, a alternatifi b alternatifine göre üstün (ya da tercih edilebilir) değilse, bu karşılaştırmada, a alternatifinin üstünlük skorunda artış olmamaktadır (Paksoy,2017).

PROMETHEE yöntemi her bir kriter altında alternatiflerin birbiri ile tercih üstünlüklerinin (üstünlük skoru) hesaplanmasını sağlamaktadır. Alternatiflerin tüm kriterler açısından tercih üstünlüğünün skorlarının toplamının, tercih edilme skorları toplamından farkı, PROMETHEE skorudur ve alternatiflerin üstünlüğü bu skoru büyüklüğü ile belirlenmektedir (Paksoy,2017).

Yöntem, hesaplamalarında üstünlük ve zayıflık akımlarını kullanmaktadır. Ppozitif ve negatif akımlar olarak adlandırılan bu akımlar Şekil 1'de gösterilmektedir. Pozitif akım, a alternatifinin diğer tüm alternatiflerle ikili karşılaştırılmasında üstün olduğu diğer alternatifleri göstermekte ve bu karşılaştırmalardan elde edilen üstünlük (tercih) endekslerinin toplamını ifade etmektedir. Negatif akım ise tam tersine, a alternatifinin zayıf olduğu alternatifleri ve a alternatifinin bu alternatifler karşısında negatif üstünlük skorlarının (zayıflığının) toplamını ifade etmektedir.

Şekil 1. Üstünlük Akımları *Kaynak: Brans & Mareschal, 2005:173*

$\Phi^+(a)$, a alternatifinin diğer alternatifler üzerinde nasıl bir üstünlük sağladığını göstermektedir. $\Phi^+(a)$ ne kadar büyürse, alternatif o kadar üstün duruma gelir. $\Phi^-(a)$ ise diğer alternatiflerin a alternatifine nasıl bir üstünlük sağladığını gösterir. $\Phi^-(a)$ ne kadar küçülürse, alternatif o kadar üstün duruma gelir. Akımların belirlenmesinden sonra, ikili alternatif karşılaştırılması yapılır ve aralarındaki ilişki; üstünlük, eşitlik ve karşılaştırılmaz kategorilerine yerleştirilir (Brans ve Mareschal, 2005:173; Genç, 2013:141). Hesaplanan net akım Φ 'ye göre alternatifler sıralanmaktadır.

Çalışmada ülkelerin sıralama ve karşılaştırılmasında kullanılan göstergeler Maastricht kriterleri olarak seçilmiştir. Suriye savaşı öncesi (2008 – 2010) ve sonrası (2013-2015) yıllarına ait ülke göstergeleri ile analiz yapılmıştır. Visiual Promethee Akademik yazılımı ile hesaplanan pozitif, negatif ve net akımlar Tablo 3 ve Tablo 4'de gösterilmektedir.

Tablo3'de birinci döneme ait PROMETHEE sıralamasında, en yüksek net skor İrlanda'ya, en düşük skor Macarista'a aittir. Yunanistan, Bulgaristan, Türkiye ve Macaristan sıralamada en aşağıda yer alan ülkelerdir.

Sıra	Ülkeler	Phi	Phi+	Phi-
1	İrlanda	0,3266	0,5642	0,2375
2	Slovakya	0,3147	0,4564	0,1418
3	İspanya	0,2772	0,4463	0,1691
4	Slovenya	0,1954	0,3898	0,1943
5	Çek Cumh	0,1648	0,3839	0,2191
6	Birleşik Krallık	0,1501	0,4117	0,2616
7	Lüksemburg	0,0938	0,3757	0,2819
8	Portekiz	0,0936	0,3772	0,2836
9	Fransa	0,0796	0,3325	0,2528
10	Estonya	0,0675	0,4206	0,353
11	Hollanda	0,0579	0,3455	0,2876
12	Litvanya	0,0566	0,4055	0,3489
13	Danimarka	0,036	0,3251	0,2892
14	İsveç	-0,0012	0,3298	0,331
15	Finlandiya	-0,0022	0,3116	0,3138
16	Letonya	-0,0131	0,431	0,4441
17	Kıbrıs	-0,0216	0,2911	0,3127
18	Romanya	-0,0384	0,4354	0,4739
19	Almanya	-0,0516	0,2947	0,3463
20	Avusturya	-0,0542	0,2612	0,3154
21	Polonya	-0,0619	0,3289	0,3908
22	Malta	-0,0901	0,2502	0,3404
23	Bulgaristan	-0,1039	0,3236	0,4275
24	Yunanistan	-0,108	0,3252	0,4332
25	Hırvatistan	-0,1201	0,299	0,4191
26	İtalya	-0,1351	0,2096	0,3446
27	Belçika	-0,1522	0,2201	0,3723
28	Türkiye	-0,4446	0,2158	0,6604
29	Macaristan	-0,5155	0,1561	0,6717

Tablo 3. 2008 – 2010 Yılı PROMETHEE Sıralaması

Aşağıda Şekil 2'de bazı ülkelerin her bir kritere göre net akımını (skorunu) gösteren ülke profilleri gösterilmektedir. Her bir kritere ait 3 yıllık veri kullanıldığından, kriterlere ait skorlar 3'lü çubuklar halinde görülmektedir. Ülke profilinde gösterilen 3'lü çubuklar, sırasıyla 2008, 2009 ve 2010 yıllarına ait devlet borcu,

bütçe açığı, uzun dönem faiz oranı ve enflasyon oranlarını göstermektedir. Aşağı yöndeki çubuklar kriter açısından alternatifin negatif akımının pozitif akımından fazla olması halini yansıtmaktadır. Sıralamada net skorun büyük olması tercih edilmektedir. Aşağı yönlü çubuklar, temsil ettiği kriter açısından alternatifin iyi olmadığını, yukarı yönlü çubuklar ilgili kriter açısından alternatifin iyi olduğunu ifade etmektedir.

Şekil 2. 2008 – 2010 Dönemi Ülke Profilleri

Örneğin İrlanda'nın birinci dönemdeki her üç yıla ait borç açığı ve enflasyon oranları gayet iyi olduğundan, pozitif net akımları da yüksek görünmektedir. Negatif akımlarında fazla olmaması İrlandayı birinci sıraya taşımıştır.

Şekil 2'de, Türkiye ve Slovakya gibi birkaç ülke hariç, bir çok AB ülkesinin bu döneme ait yıllardaki devlet borçları temsil eden ilk 3 sütunda da görüldüğü gibi, devlet borçları açısından negatif net akıma sahip oldukları görülmektedir. Başka bir ifadeyle, AB ülkelerinin kamu borçları, negatif akım skorlarını borçları nispetinde artırmaktadır. PROMETHEE sıralamasında birinci sırada olan İrlanda, 2008 yılında negatif akım skoruna daha az yük bindirirken, 2009 ve 2010 yılında bu yükün şiddetini giderek artırmıştır. İrlanda, uzun dönem yıllık faiz oranı açısından 2009 ve 2010 yıllarında negatif akım skorunun yükünü artırmıştır. Buna rağmen bütçe açığı ve enflasyon oranında bu dönemde göstermiş olduğu performans, pozitif akım skorunu bariz bir şekilde artırmasına neden olmuştur. Dolayısı ile net akım skoru pozitif yönde olup, diğer ülkelerden de büyü olması sebebiyle birinci konuma yerleşmiştir. Almanya ise bu dönemi kapsayan tüm yıllarda hem kamu borçları hem de bütçe açıkları nedeniyle negatif akım skorunu artırarak on dokuzuncu sırada yer almaktadır. AB ülkelerinin aksine, Türkiye kamu borç kriterine göre iyi konumda olan tek ülke olmasına rağmen, enflasyon ve uzun dönemli faiz oranlarının yüksek olması ve bu durumun da negatif akım toplamına çok yüksek değerle yansımaları nedeniyle sıralamada sonlarda yer almıştır. Türkiye bu dönemde yer alan 3 yıla ait devlet borcu açısından pozitif net akım skorlarını artırmıştır. Ama 2010 yılı bütçe açığının yanı sıra tüm yıllar için faiz ve enflasyon oranları açısından negatif net akıma sahiptir.

Şekil 3'de Türkiye ve Macaristan'ın 2008-2010 dönemine ait göstergelerde birçok AB ülkesinin gerisinde kaldığı net bir şekilde görülmektedir. Şeklin ortasında bulunan sütun PROMETHEE net akım değerini gösteren bir ölçektir. Sütun, ortasında konumlandırılan sıfır değeri ile iki parçalı düşünülebilir. Üstteki birinci kısmın sağında yer alan ülkeler daha iyi konumdadır. Sol tarafta ise ülkelere ait toplam net akımlar görülmektedir.

Tablo 4'de 2013- 2015 dönemine ait PROMETHEE sıralaması yer almaktadır ve en çarpıcı ilerleme Bulgaristan'a ait görülmektedir. Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Macaristan yine sıralamanın gerisinde kalan ülkeler olarak görünmektedir. Ancak ülkelere ait net skorlara bakıldığında, genel olarak önceki dönem göre bir azalmanın varlığı da göze çarpmaktadır. Bu durum, ikinci dönemde Avrupa ülkeleri genelinde ve Türkiye açısından tercih edilebilir iyileşmenin olmadığı veya birlik içinde genel bir kötüleşme olduğunu göstermektedir.

Şekil 3 . Net Skorla Göre Ülke Konumları (2008-2010 Dönemi)

Sıra	Ülke	Phi	Phi+	Phi-
1	Bulgaristan	0,3015	0,497	0,1956
2	Slovakya	0,1629	0,3456	0,1827
3	Estonya	0,1608	0,4206	0,2598
4	Finlandiya	0,1584	0,3629	0,2045
5	Letonya	0,1457	0,3517	0,2059
6	Danimarka	0,1208	0,3556	0,2348
7	Çek Cumh	0,1169	0,3321	0,2152
8	Lüksemburg	0,099	0,3612	0,2622
9	İsveç	0,0963	0,3313	0,235
10	Polonya	0,0898	0,3493	0,2596
11	Birleşik Krallık	0,0873	0,3551	0,2678
12	Fransa	0,076	0,3212	0,2452
13	Slovenya	0,0692	0,3519	0,2827
14	İspanya	0,0686	0,3386	0,27
15	Hollanda	0,0681	0,317	0,2489
16	Litvanya	0,065	0,3095	0,2445
17	Malta	-0,0057	0,2729	0,2787
18	İrlanda	-0,0092	0,2842	0,2934
19	Hırvatistan	-0,0654	0,3037	0,3691
20	Belçika	-0,076	0,2365	0,3125
21	Avusturya	-0,1009	0,2397	0,3405
22	Portekiz	-0,1063	0,2828	0,3891
23	Almanya	-0,1115	0,2433	0,3548
24	Romanya	-0,1399	0,2752	0,4151
25	Yunanistan	-0,1607	0,3509	0,5116
26	Kıbrıs	-0,1968	0,2908	0,4876
27	İtalya	-0,1995	0,1737	0,3731
28	Macaristan	-0,2216	0,212	0,4336
29	Türkiye	-0,493	0,2301	0,7231

Tablo 4. 2013 – 2015 Dönemi PROMETHEE Sıralaması

Göç ve sığınma hareketlerinin göreceli olarak daha az olduğu birinci dönem (Tablo 3) ile sığınma ihtiyacının giderek şiddetlendiği 2013-2015 dönemi (Tablo 4) pozitif net akımlar açısından kıyaslandığında, AB ülkelerinde genel bir düşüş görülmektedir. Bu durum, analizde kullanılan parasal ve mali göstergeler açısından, ikinci dönemde AB ülkelerinde genel olarak bir ilerleme kaydedilmediğini göstermektedir. Bulgaristan pozitif net akımındaki artışın yanı sıra negatif net akımındaki önemli azalış ile sıralamada birinci olmuştur. İngiltere, pozitif net akımında, birinci dönemin neredeyse yarısı kadar bir skor kaybı ve negatif akımında da artış nedeniyle 6. sıradan 11. sıraya gerilemiştir. Fransa'nın ise negatif akımındaki azalıştan daha fazla bir oranda pozitif akımındaki kayıp, sıralamada 9. sıradan 12. sıraya gerilemesine neden olmuştur. Almanya kamu borç yükünü hafifletmesi rağmen, bütçe açığından kaynaklanan negatif akım yükü ile 12. sıradan 23.sıraya gerilemesine neden olmuştur. Çalışmada inceleme amaçlı seçilen birinci dönemin 2008 finansal krizi kapsamına rağmen, ikinci dönemde birçok AB ülkesinin pozitif net akımlarında düşüş görülmesi dikkat çekicidir.

Ülke profillerini içeren Şekil 4’de ayrıca bazı ülkelerin net skorlarının sayısal olarak değiştiği, pozitif ve negatif akımların bir önceki yıla göre yön değiştirmedeği görülmektedir. Zaten pozitif ve negatif akımlara ait skorları olumlu yönde gelişen ülkelerin sıralamalarına da bu değişimler yansımaktadır. Slovakya ve İsveç gibi, bu özelliklere sahip olan ülkelerin göstergeler açısından gayet tutarlı olmasının akımlarına da yansımış olduğu gözlenmektedir.

Maalesef Türkiye’nin, Şekil 4’de görüldüğü üzere, enflasyon ve faiz oranlarındaki negatif net skorlarının yanı sıra 2014 ve 2015 yıllarına ait kamu borçlarından kaynaklanan olumsuz etkinin negatif net akım skoruna yansması; bir önceki döneme göre gerilemesine ve AB ülkelerinden bir hayli kopuk hale gelmesine neden olmuştur. Bu durum Şekil 5’de daha net görülmekte olup, AB ülkeleri ile aramızdaki makasın daraltılmasına yönelik çalışmaların gecikmeden hayata geçirilmesi, Bulgaristan gibi atakta bulunması beklenmektedir. Paksoy ve Kılıç (2013) Maastricht kriterleri açısından AB ülkelerinin karşılaştırılması ile ilgili yaptıkları çalışmada, o dönemde Bulgaristan’ın Türkiye ve Romanya gibi birlik içerisinde en geride kalan ülkeler arasında yer aldığı sonucunu varmışlardır. Son yıllardaki sıkı mali politikalar uygulayan Bulgaristan, kamu borcu açısından AB’nin Maastricht standartlarının bir hayli altına inmiş, bütçe açığı ve faiz sorununu çözmüştür (Commission, 2015). Gösterge değerleri açısından Bulgaristan Maastricht kriterlerini karşılayan en iyi ülke konumuna gelmiştir. Bu durum PROMETHEE ile ülke karşılaştırmalarında Bulgaristan’ın pozitif ve negatif net akımlar açısından olumlu skorlarının toplamını artırmıştır. Maastricht kriterlerini karşılamaya çok odaklanan Bulgaristan’ın, bu hedefini yakalamış olduğu görülmektedir.

Şekil 4. 2013 -2015 Dönemi Ülke Profilleri

Şekil 5. Net Skorla Göre Ülke Sıralamaları (2013-2015 Dönemi)

3 Sonuç

Altı yıldır devam ede Suriye savaşı 5 milyona yakın insanı sığınmacı konumuna düşürmüştür; sürecin uzaması ile mülteciler gittikleri ülkelerde siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlik alanında çeşitli etkiler yaratmaya başlamışlardır. Bu çalışmada AB ülkeleri parasal ve mali açıdan incelenerek, göç ve sığınma hareketlerinin göreceli olarak daha az olduğu 2008-2010 dönemi ile sığınma ihtiyacının giderek şiddetlendiği 2013-2015 dönemleri performanslarına göre kıyaslanmıştır. Çalışmada inceleme amaçlı kullanılan birinci dönem, 2008 finansal krizi kapsamına rağmen, ikinci dönemde birçok AB ülkesinin pozitif net akımlarında düşüş görülmesi dikkat çekicidir.

Diğer yandan, analiz sonuçları İngiltere'nin giderek sıralamada aşağı yöne kayması, ülke ekonomisinin ekonomik istikrar kaybetme endişesi nedeniyle 2016 yılında BreXit referandumu ile paralellik taşımaktadır. Benzer şekilde Fransa'nın ve Hollanda'nın sıralamada aşağı yöne kaymaları ve bu ülkelerin de AB üyeliğinden ayrılma konusunu sorgulamaları ve referanduma gitme düşünceleri ile paralel olduğu görülmektedir. Dolayısı ile AB'nin hali hazırdaki göçmen politikası birlik üyelerini, mali ve ekonomik göstergeler açısından korumakta uzak görünmektedir.

Sonuç olarak, ülkelerin kendi sınırlarında barış ve huzur içinde olmaları, farklı bölgelerde yaşanan çatışma ve savaşlardan etkilenmemesinin mümkün olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu sosyal ve bölgesel yaraların el birliği ile ve rasyonel katkılar sağlayarak tedavi edilmesine destek olmak, ülkelerin çıkarlarına ve kendi vatandaşlarının refahına yönelik daha etkin çalışma yapmaları gerektiği yönündeki beklentileri güçlendirmektedir.

Kaynakça

- Brans, J. P. & Vincke, Ph. (1985). "A Preference Ranking Organisation Method (The Promethee Method For Multiple Criteria Decision-Making)", Management Science, 31(6), 647-656.
- Brans, J. P. ve Mareschal, B. (2005). "PROMETHEE Methods", içinde Figueira vd. (ed.) Multiple Criteria Decision Analysis, State of the Art Survey, New York, Springer Science.
- Genç, T. (2013), "PROMETHEE Yöntemi ve GAIA Düzlemi", Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(1), 133-154.
- Commission.(2015). Bulgaria Report prepared in accordance with Article 126(3) of the Treaty.
- Gendesmeier, D. (2009). Price Stability: Why Is It Important For You ?, European Central Bank e-book, http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/whypriestability_en.pdf 3.3.2017.
- Paksoy, S. (2017) . Çok Kriterli Karar Vermede Güncel Yaklaşımlar, Karahan Kitabevi, Adana.

- Paksoy, S. ve Kılıç, S. B. (2013) “Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Türkiye’nin Üyelik Olasılığının Değerlendirilmesi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 22, Sayı 2, 2013, 81-96.
- Pütün, M. (2014), “The Theories of Optimum Currency Area: A Critical Review”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 23, Sayı 1, 177-192.
- Thränhardt, D. (2009). “The Future of International Migration to OECD Countries Regional Note Russia and South East Europe”, OECD Latest Documents,1-17. Erişim: www.oecd.org/futures 12.3.2017.
- Tunç, A. Ş. (2015). “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriye’lilere İlişkin Bir Değerlendirme“, Tesam Akademi Dergisi, (2). 29 – 63.
- UNCHR-UN Refugee Agency (2014). Global Trends Forced Displacement in 2014, <http://www.unhcr.org/statistics/country/556725e69/unhcr-global-trends-2014.html> 10.1.2017.
- UNCHR- UN Refugee Agency (2015). Global Trends Global Trends Forced Displacement in 2015. 10.1.2017
- World Bank (2014). Syrian Refugees Living in Jordan and Lebanon: Young, Female at Risk, <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/12/16/syrian-refugees-living-in-jordan-and-lebanon-caught-in-poverty-trap> 10.1.2017

Bu çalışma Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri birimi tarafından desteklenmiştir. Proje no SED-2017-8953.